Powołanie Komisji Edukacji Narodowej - 14 X 1773

KOMISJA EDUKACJI NARODOWEJ to pierwsze w cywilizowanym świecie ministerstwo szkolnictwa powszechnego; centralna instytucja administracji państwowej do spraw oświaty za panowania Stanisława Augusta Poniatowskiego istniała od 14 X 1773 do 31 V 1792. W jej skład wchodziły takie osoby jak: Andrzej Zamoyski, Ignacy Potocki, prymas Michał Poniatowski, biskup wileński Ignacy Massalski.
Celem Komisji było stworzenie jednolitego systemu szkolnictwa o hierarchicznym układzie, zaczynając od szkół elementarnych, przez szkoły podwydziałowe i wydziałowe po szkoły główne. Pod kierownictwem Komisji Edukacji Narodowej pozostawały 74 szkoły średnie, które dzielono na 10 szkół wydziałowych i podlegające im szkoły podwydziałowe. Przygotowano dla nich nowe programy. Szczególny nacisk położono na nauki ścisłe, poznawanie języka, historii i geografii narodowej. Komisja nie obejmowała nadzoru nad szkołami parafialnymi.
Reformy KEN spotkały się z krytyką tradycjonalistów. Szlachta bojkotowała szkoły Komisji: odbierała synów i wysyłała do innych placówek, także za granicę. Zarzucano szkołom odejście od praktyk religijnych, ograniczenie łaciny; w zatrudnianiu nauczycieli świeckich widziano zagrożenie upadku wiary i obyczajów. Nowe, ścisłe przedmioty miały zaśmiecać głowy uczniów, a nauka biologii to rzecz zupełnie niepotrzebna, „bo koń, jaki jest, każdy widzi". Reformy te udało się jednak obronić i przetrwały do końca istnienia Rzeczpospolitej.
Działalność Komisji to największe osiągnięcie kulturalne Polski czasów oświecenia. Polska znalazła się wtedy w czołówce krajów europejskich, jeśli chodzi o poziom i organizację szkolnictwa. Sam król Stanisław August Poniatowski tak pisał: „Najbardziej ufam temu żniwu, które choć po mojej śmierci inszy zbierać będzie, z mego jednak zasiewu, gdy przez poprawioną teraz dzieci edukację znajdzie pod ręką swoją kilkadziesiąt tysięcy obywatelów oświeconych, od przesądów oddalonych i cale inaczej do życia usposobionych, niżelim ja ich zastał".
W 1775r. zostało powołane Towarzystwo do Ksiąg Elementarnych, które zajmowało się opracowywaniem nowoczesnych podręczników.
Opracowały: A. Kaczor, A. Bereza, K. Rybczyńska, M. Machaj na podst. „Dzieje narodu i państwa polskiego", Warszawa 1996 Korekta: BW